

EXCERPTA

34. zenbakia

1989-martxoa

gaiak

orrialdeak

Greko-euskarazko gramatika konposaketa(Orixe).....	661
Hesiodo-ren Teogonia.....	662-663
San Joan Krisostomo eta paganoen ohiturak eta pentsakera.....	664-665
Plinio Gaztea(eskutitzak).....	666-669
De brevitae vitae(Seneka).....	670-671
Definitiones,etymologiae,explicationes, e Sancti Augustini scriptis depromptae.....	672-673
Definitiones,etymologiae,explicationes, e Sancti Jeronimi epistolis depromptae.....	674-680
Grezia-ko Mitologia (barne orrietako eraskina)	

Jon Gotzon Etxebarria
GERNIKA

GREKO-EUSKARAZKO
GRAMATIKA-KONPOSAKETA

Κατά = kataponé0=lanpetu
katapontitz0=itsasperatu(euskarazkoa hitzez
hitz=kata-eis-pontitz0)

Eraginkorrak:

kathairé0=galduazi

kathépso=egosarazi

kathitz0=eseriaz

katabibatz0=eratxi, jetxierazi

katabósk0=janarazi

katágo=beherarazi

Orixe, 1942

(jarraitzeko)

- 346 Τίτε δὲ θυγατέρων ἱερὸν γένος, αἱ κατὰ γαῖαν
 ἄνδρας κουρίζουσι σὺν Ἀπόλλωνι ἄνακτι
 καὶ Ποταμοῖς, ταύτην δὲ Διὸς πάρα μοῖραν ἔχουσι,
 Πειθῶ τ' Ἀδμήτη τε Ἰάνθη τ' Ἡλέκτρῃ τε
 Δωρίς τε Πρυμνῶ τε καὶ Οὐρανίῃ θεοειδῆς
 Ἰππῶ τε Κλυμένη τε Ῥόδειά τε Καλλιρόῃ τε
 Ζευξῶ τε Κλυτίῃ τε Ἰδυϊά τε Πασιδόῃ τε
 Πληξαύρῃ τε Γαλαξαύρῃ τ' ἔρατῇ τε Διώνῃ
 Μηλόβοσις τε Θόῃ τε καὶ εὐειδῆς Πολυδώρῃ
 Κερκηΐς τε φυὴν ἔρατῇ Πλουτῶ τε βωῶπις
 Περσηΐς τ' Ἰάνειρά τ' Ἀκάστη τε Εἰάνθη τε
 Πειτραίῃ τ' ἐρβέσσα Μεγεσθῶ τ' Εὐρώπῃ τε
 Μῆτις τ' Εὐρυνόμῃ τε Τελεστώ τε κροκόπεπλος
 Χρυσήϊς τ' Ἀσίῃ τε καὶ ἡμερβέσσα Καλυψῶ
 Εὐδῶρῃ τε Τύχῃ τε καὶ Ἀμφιρῶ Ὠκυρῶῃ τε
 καὶ Στύξ, ἣ δὴ σφῶν προφερεστάτη ἐστὶν ἀπασέων.
- 362 Αὐταὶ δ' Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἐξεγένοντο
 πρεσβύταται κοῦραι πολλαὶ γὰρ μὲν εἰσι καὶ ἄλλαι.
 Τρὶς γὰρ χιλιάδ' εἰσι τανύσφυροι Ὠκεανίαι,
 αἱ ῥα πολυσπερέες γαῖαν καὶ βένθεα λίμνης
 πάντῃ ὁμῶς ἐφέπουσι, θεῶν ἀγλαὰ τέκνα.
 Τόσσοι δ' αὖθ' ἕτεροι ποταμοὶ ναναχηδὰ ῥέοντες,
 υἱέες Ὠκεανοῦ, τοὺς γαίνατο πότνια Τηθύς·
 τῶν ὄνομα ἄργαλέον πάντων βροτῶν ἀνὲρ' ἐνισπεῖν,
 οἱ δὲ ἕκαστοι ἴσασιν, οἳ ἂν περιναϊετώωσιν.
- 371 Θεῖα δ' Ἥλιόν τε μέγαν λαμπρὰν τε Σελίγγῃ
 Ἥῳ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαίνει
 ἀθανάτοισι τε θεοῖσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὸν ἔχουσι,
 γαίναθ' ὑποδηθεῖσ' Ἵπερίονος ἐν φιλότῃτι.
 Κρίψ δ' Εὐρυβίῃ τέκεν ἐν φιλότῃτι μιγαῖσα
 Ἀστραϊόν τε μέγαν Πάλλαντά τε δια θεῶν
 Πέρσην θ', ὅς καὶ πᾶσι μετέπρεπε ἰδμοσύνησιν.

Alaben azkazi sakratua sortu zuen; alabok gizon gazteak hazten dituzte lur-gainean, Apolo nagusiarekin eta Ibai ekin, Zeus-engandik eginkizun hau hartuta: Pitho, Admete, Yante, Elektra, Doris, Primno, jainko-itxurako Urania, Hipo Klimene, Rodia, Kalirroo, Zeuxo, Klitia, Idiya, Pasitoe, Plexaura, Galaxaura, Dione maitagarria, Melobosis, Thoe, Polidora galanta, Kerkeis, izaerazatsegina; Pluto idi-begiduna, Perseis, Yaneira, Akaste, Jante, Petrea atsegina, Menesto, Europa, Metis, Eurinome, Telesto, estalki azafran koloreduna, Kriseis, Asia, Kalipso opagarria, Eudore, Tike, Anfiro, Okirroo eta Stix, denetarik bikainena. Hauexek dira Ozeano eta Tetis-engandik lehenbizi jaioriko alabak; ba daude beste ainitz eta. Orkatila handidun hiru mila Ozeaniarr daude, jainkosen alaba ospetsu, han-hemenka sakabaturik, lurrian eta laku sakonetan ere bizi direnak. Beste horrenbeste dira ibaiak, zaratatsu isurtzen direnak, Ozeanoren semeak, Tetis gurgarriak sorturikoak. Zaila izango litzaioke gizonari euron izenak esatea. Baina, beraien ur-bazterretan bizi direnek badakitzate izenok.

Thea-k, Hiperion-en maitasunari amore emanik, Eguzki handia sortu zuen, Ilargi distiratsua eta Goizaldea, lurtar guztientzat eta zeru zabalaren jabe diren jainko hilez korrentzat argi egiten duena. Euribia-k, jainkosen artean handi denak, Krio-rekin batu eta Astreo handia eta Palanta sortu zituen eta gizon guztietan adimenez gailentzen den Perse.

S. Joan Krisostomo

Ὁ μὲν γὰρ ὕπισθεν ἔχει κόμην νέος
 ὦν, καὶ τὴν φύσιν ἐκθελώνων, καὶ τῷ βλέμματι, καὶ τῷ σχήματι, καὶ τοῖς
 ἰματίοις, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς, εἰς εἰκόνα κόρης ἀπαλῆς ἐκθῆναι φιλονεικεῖ.
 Ἄλλος δὲ τις γεγηρακῶς ὑπενκντίας τούτῳ τὰς τρίχας ξυρῶ περιελών,
 καὶ ἐξωσμένος τὰς πλευράς, πρὸ τῶν τριχῶν ἐκτέμνων τὴν αἰδῶ, πρὸς τὸ
 ραπίζεσθαι ἔτοιμος ἔστηκε, πάντα λέγειν καὶ ποιεῖν παρεσκευασμένος. Αἱ
 δὲ γυναῖκες γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἀπηρυθριασμένοι πρὸς δῆμιον ἐστήμασι δια-
 λεγόμενοι, τοσαύτην μελέτην ἀναισχυντίας ποιοῦμενοι, καὶ πᾶσαν ἰταμί-
 τητα καὶ ἀσέλγειαν εἰς τὰς τῶν ἀκουόντων ἐκχέουσαι ψυχάς. Καὶ μὴ
 σπουδῇ, πᾶσιν ἐκ βάρων ἀνασπάσαι τὴν σωφροσύνην, καταισγῶναι τὴν
 φύσιν, ἐμπλήσαι τοῦ πονηροῦ δαίμονος τὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ γὰρ καὶ ῥή-
 ματα αἰσχρὰ αὐτόθι, καὶ σχήματα καταγέλαστα, καὶ κουρὰ τοιαύτη, καὶ
 βάδισις ὁμοία, καὶ στολή, καὶ φωνή, καὶ μελῶν διάκλασις, καὶ ὄγκλων
 ἐκτροφαί, καὶ σύριγγες, καὶ αὐλοὶ, καὶ δρόματα, καὶ ὑποθέσεις, καὶ πᾶν-
 τα ἀπλῶς τῆς ἐσχάτης ἀσελγείας ἀνήμεστα.

Hara!Gaztea izanik ere, adats-ileak atzerantz, izaera e-
 meturik, begirakunez, itxuraz, janzkeraz, eta abarrez, neska
 samur baten plantak egiten ari da. Beste hori, berriz, agu-
 re bat da, ilea labanaz mozturik, gerrikoa ipinita, ilea
 baino arinago lotsa moztutakoa, maisailekoak hartzeko p-
 rest, eta bururatzen zaion edozer esan eta egiteko gert-
 u. Hor andrazkoak, buru-has, herriarekin lotsagabe mintza-
 tzen, lizunkeriazko ihardunean, entzuleen animetara lotsa-
 gabekeriak eta nabrmenkeriak isurtzen.....

.....
 Berbak zantarrak dira bertan, itxurak barregarriak, orraz
 kera berdin, ibilkera beste horrenbeste, soinekoa, ahotsa,
 gorputz-bihurdurak, zeharkako begiradak, siringak, txirul-
 ak, dramak eta gaiak. Dena lotsagabekeriarik neurribakoe-
 naz gainezka.

 (S. Joan Krisostomo: "Mateo Sainduari buruzko Homiliak":
 XXXVII, 6)

Plinio Gaztea

C. PLINIUS PLINIO PATERNO SVO S.

Vt animi tui iudicio sic oculorum plurimum tribuo, non quia multum, ne tibi placeas, sed quia tantum quantum ego sapis; quamquam hoc quoque multum est. 2 Omissis iocis credo decentes esse seruos, qui sunt empti mihi ex consilio tuo, superest ut frugi sint, quod de uenalibus melius auribus quam oculis iudicatur. Vale.

K. Plinio-k Plinio Paterno adiskideari
osasuna.

Zure barru-eritziarekin, eta orobat zure begienarekin, benetan zorretan nago. Ez, noski, gustu handirik duzulako, harro ez zaitezzen, nirearen besteko gustua duzulako baizik. Eta hau, egia esan, bada gauza handia. Txantxetan ibili gabe, jopuak, zure aholkuz erosiak ditut, itxura onekoak dira. Egokiak ere izango diren ikusi egin behar. Salgai daudenean hau begiz baino hobeto belarriz igarri ohi da. Agur.

OHARRAK:

Esklabo batzu erosi dituela eta idazten dio Plinio-k lagunari. Eta pozik dago, erosi berri dituen jopuak gorputzez eta gogoz taju onekoak direlako.

Azokan salgai zeudenean, jopuek idazki batetan nondik ekarriak ziren eta nolakoak ziren erakusten zuten. Erosterakoan, baina, erostunak begiz beren gorputz-itxura bakarrik onets zezakeen. Osterantzeko alderdi onak ikusteko, aldiz, berarekin hizketan jardun behar.

C. PLINIUS CORNELIO TITIANO SVO S.

Est adhuc curae hominibus fides et officium, sunt qui defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab imperatore nostro impetrauit, ut sibi liceret statuam L. Silani in foro ponere. 2 Pulchrum et magna laude dignum amicitia principis in hoc uti, quantumque gratia ualeas aliorum honoribus experiri. Est omnino Capitoni in usu claros uiros colere. 3 Mirum est qua religione, quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum domi, ubi potest, habeat. Idem clarissimi cuiusque uitam egregiis carminibus exornat. 4 Scias ipsum plurimis uirtutibus abundare qui alienas sic amat. Redditus est L. Silano debitus honor, cuius immortalitati Capito prospexit pariter et suae, neque enim magis decorum et insigne est statuam in foro populi Romani habere quam ponere. Vale.

K. Plinio-k Kornelio Titiano
adiskideari osasuna.

Gizonei ora indino axola zaie leialtasuna eta eginbeharra; hildakoekin adiskide gisa jokatzeko dutenak ere badaude. Titinio Kapito-k gure Enperadoreari L. Silano-ren estatua enparantzan ipintzeko baimena eskatu dio. Gauza ederra eta guztiz aipagarria agintariaren adiskidetasu naz hortarako baliatzea, besteren ohoretan norberak duen eragipena erabiltzea. Aitortu beharra dago, Kapito-k gizon argiak goraltzeko ohitura dizu. Harritzekoa da nolako jaieraz eta ahaleginez dituen etxean, eta ahala duen lekuan, Bruto, Kasio eta Katon-en irudiak. Era berean, gizon argien bizitza neurtitz ederretan goستن daki. Egia, aintz birtutetan gailentzen da inorenak horrela maite dituenak. Zor zitzaien ohorea eman zaio L. Silano-ri; beronen eta bere hilezkortasunaz arduratu da: Ez bait da ohore eta ospe handiagoa erromatarren enparantzan estatua bat edukitzea ipintzea baino. Agur.

Bruto-ren arreba zen Kasio-ren emaztearen hiletetan ez bait zen agertu errepublikazale handi horien irudirik.

L. ANNAEI SENECAE

DE BREVITATE VITAE

AD PAULINUM

I. Maior pars mortalium, Pauline, de naturae malignitate conqueritur, quod in exiguum aevi gignimur, quod haec tam velociter, tam rapide dati nobis temporis spatia decurrant, adeo ut, exceptis admodum paucis, ceteros in ipso vitae apparatu vita destituat. Nec huic publico, ut opinantur, malo turba tantum et imprudens vulgus ingemuit; clarorum quoque virorum hic affectus querellas evocavit. Inde illa maximi medicorum exclamatio est: "vitam brevem esse, longam artem"; inde Aristoteli cum rerum natura exigenti, minime conveniens sapienti viro, lis: "aetatis illam animalibus tantum indulsisse ut quina aut dena saecula educerent, homini in tam multa ac magna genito tanto citeriorem terminum stare". Non exiguum temporis habemus, sed multum perdidimus. Satis longa vita et in maximarum rerum consummationem large data est, si tota bene collocaretur; sed ubi per luxum ac negligentiam diffluit, ubi nulli bonae rei impenditur, ultima demum necessitate cogente, quam irae non intelleximus transisse sentimus. Ita est: non accipimus brevem vitam, sed facimus, nec inopes eius sed prodigi sumus. Sicut amplae et regiae opes, ubi ad malum dominum pervenerunt, momento dissipantur, at quamvis modicae, si bono custodi traditae sunt, usu cresunt: ita aetas nostra bene disponenti multum patet.

KIRKE

Κίρκη

Odisea-n eta Argonauten leyendetan diharduen andere aztia. Eguzkiaren eta Perseio-ren alaba. Ozeanoren alaba, edo batzuren eritziz Hekate-rena. Eetes, Kolkide-ko erregearen urrezko larru-artilearen zaindariaren arreba da, eta Minos-en emaztea den Pasifae-ren ahizpa. Ea uhartean bizi da. Odisearen leyendan uharte hau Italian ageri da; gaurko Kirkeo mendia izeneko penintsula. Ulises-ek lestrigoniarren lurreen abenturak igaro ondoren Ea uhartera jotzen du. Grekoak heltzen diren jau regiko ugazabandra Kirke bera da. Bazkaritara gomitatzen ditu itsastarrak eta jan-edan ondoren Kirke-k bazkaltiarak makilatxo batez jotzen ditu eta askotariko abere eta animalia bihurtzen: zerria, lehoia, zakurra, nork bere zuen izaerari zegokion moduan. Gero ikuiluetara daramatza. Han doa Ulises, Eurilok abisata, lagunak askatzera. Halako batetan Hermes agertzen zaio, Kirke-ren sorginkeriak nola baztertu azaltzeko. Kirke-k emaniko edari-nahasteetan moly izeneko landarea bota eta ez duke ezeren beldurrik. Eta moly ere eman egiten dio. Badoa Ulises eta edan egiten du, moly hori nahasiz. Kirke-k orduan makilatxoaz jo eta Ulises-ek zirkinik ere ez; ezpata atera eta hura hiltzera doa. Kirke-k, honetan, hitz ematen dio ez diela ez berari ez beraren lagunei kalterik egingo. Itsastarrek lehengo itxura hartu eta hilabetea egiten du Ulises-ek harenean.

Bitarte honetan Telegono semea izan zuen aztiarekin. Beste seme batzu ere izan omen zituen Kirke-k, batzuren esanetan.

Piko errege latinoarekin eta Jupiter-ekin ere ibili omen zen eta Fauno jainkoaz erditu.

1011 Κίρκη δ', Ἡελίου θυγάτηρ Ὑπεριονίδας,
γείνατ' Ὀδυσσεύς ταλασίφρονος ἐν φιλότῃτι
Ἄγριον ἤδ' Ἐλατίνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε
[Τηλέγονον δ' ἄρ' ἔτικτε διὰ χρυσέην Ἀφροδίτην.]
Οἱ δ' ἦτοι μάλα τῆλε μυχῶ νήσων ἱεράων
πᾶσιν Τυρσηνοῖσιν ἀγκλειτοῖσι ἄνασσον.

956 Ἡελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκεν κλυτὰς Ὠκεανίνην
Περσηΐς Κίρκην τε καὶ Αἰήτην βασιλῆα.
Αἰήτης δ' οὐδὲ φαειμυβρότου Ἡελίοιο
κούρην Ὠκεανόιο τελέεντος ποταμοῖο
γῆμε θεῶν βουλήσιν Ἰδυίαν καλλιπάρηον.
Ἥ δ' ἔ νύ οἱ Μήδειαν εὖσφυρον ἐν φιλότῃτι
γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσέην Ἀφροδίτην.

(Hesiodo: TEOGONIA)

299 «Hermes.—Ai, doakabe! Nera zoaz muiño oneitan zear, bakarrik eta emengo barririk ez dakizula? Zure adiskideak Kirke'ren jauregian ertsiak izan dira, txarriak lez, eta gogor be gogor eratutako txarritokietan aurkitzen dira. Areik askatzera zatoz. Ia, gaitz guztitik gorde nai zaitut, bai gaizkatu gura zaitut: ar eizu osabide bikain au, zeure burutik egun baltza bazter-azoko dautzuna, ta zoaz Kirke'ren egoitzera; neuk edestuko dautzudaz onen asmo zitalak zearo be zearo. Egosi bat atonduko dautzu, janariari droga batzuk egiñaz; baiña, guzti orregaz be ez dau jaritsiko zu lilluratzea, artuko dozun osabide bikaiñak galazoko dautzu-ta. Oraintxe esango dautzut gero jazoko dana. Kirke'k bere zaaro luzeaz jo zagizanean, eskuratu iztar ondoan daroazun ezpata zorrotza ta eraso egiozu bera iltea nai ba'zendu lez. Orduan, bildur izango dautzu, ta beragaz etzutera komit egingo: zuk ez ukatu jainkosaren oia erdikide egitea, zure adiskideak askatu ta zu be onbera artu zagizan; baiña jainko zorientzuen ziñ-eskintza eragiozu aurretik, au da, zure aurka ez dauala beste gaitz kaltegarrik asmatuko: zeure izkilluak erantzi dagizuzanean, bear bada, zeure indar-kemenik bage itxi ez zagizan.

321 «Orrela esanaz, Argifonte'k osabidea emon eustan, zelako indarra eukan esan eustan landara bat lurretik atarez. Baltza eukan sustraia ta zuria zan esnea lakoxea aren lorea, jainkoak moly deritxoena, eta ilkor bati oso gatx yako lurretik ataratea; jainkotasunak, barriz, oro al dabe.

326 «Hermes Olinpu nasaira joan zan izaro basatsu zear, eta nik Kirke'ren egonlekura bide artu neban, neure biotzean amarru asko iraulka. Kopet ederdun jainkosaren jauregira elduz, ate surrean lotu ta deadarka asi nintzan; jainkotasunak aditu eban nire abotsa ta, bat-baten jagirik, ate dizditsua edegi ta barrura dei egin eustan, eta ni, oso naigabetu, bere atzetik joan nintzan. Barruan nintzaneko, zidarrezko untzezko ezarleku baten jarri-azo ninduan, ots, oiñentzat lenka bat eukan aulki eder, landuan ain zuzen; eta urrezko txolean gertau eustan naastura bat, edan nengian, bertan olako droga bat ixuriaz eta bere buruan asmo nabarmenak erabiltzalarik. Baiña ak emon eta nik, lillurazi barik, edan baizen laster, zaaroaz ikutu nindun itzok esaten eustazala:

340 «Kirke.—Oa orain txarritokira ta etzun adi eure lagunakaz.

342 «Olan mintzo zan. Atera neban orduan zorrotik iztar ondoan neroian ezpara zorrotza ta Kirke'ri ekin neutson, bera ilteko asmoz bezela. Ak, oi u zolian, lurrera jausi ta belauñetik besarkaturik, itz ariñok zuzendu eustazan zizpuruka:

347 Kirke.—Nor zaitut, eta nungo errialdetik zatoz? Nun dagoz zure uria ta zure gurasoak? Zur ta lur gelditu naz zuk droga oneik edan eta etzareala lilluratu ikustean; beste iñok ez dau orrei jarkitzeko kemenik izan, artu-ala bait ziran euren agiñen birara igaro. Zure barruak arnas-emoille ezizatza dau. Zu zara bear bada arako Odis, berein asmoduna, urrezko zaa-roa daroan Argifonte'k niri sarritan aitatu, Troia'tik onunzkoan oial ontzi baltzean etorriko ziñala esanaz. Baiña, tira, zorroratu ezpatea ta goazan ogera, gure artean, ogez ta maitasunez alkaturik, uste ona sortu ta azi dedin.

358 «Onela mintzatu zan, eta nik erantzun:

359 «Odis.—O Kirke! Zelan eskatu dagistazu onbera izan nakizula, ementxe jauregi ontan, txarri biurtu ba'zenduzan nire lagunak eta orain nire aurka, ni atxillo nozula, azpikeriak asmatu ta zeure etzanguan sarturik zeure ogera igoteko agindu ba'dagistazu, neure izkilluak itxiaz bat, indar-kemen barik laga nagizun? Nik ez neuke zure ogera igon naiko zu, jainkosa, nire aurka ez dozula beste gaitz kaltekorrik asmatuko, aurretik ziñ-eskintza egiten azartuko ez ba'ziña.

367 «Orrela esan neutson. Bertatik egin eban ziña, nik eskatu bezela. Eta ziñeskintza burutu ebanekoxe, igon nintzan Kirke'ren oge galant-aberatsera.

(Homero-ren ODISEA; Aita Santi Onaindia-ren itzulpena.—Bilbo, 1985)

BIZITZA DEN LABURRAZ

Paulino-ri

I.-Gizonik gehienak, Paulin, naturaren makurkeriaz kexu dira; aldi laburrerako jaioak garelako, eman zaigun aldiaren tarteak hain arin, hain laster doazelako; hainbeste raino, ezen, banaka batzu izan ezik, enparauak bizitzak berak ezabatzen bait ditu, oraindik bizitzara zabaltzeaz daudela. Eta gaitz publiko, diotenez, honi giza aldrak eta herri xehe-burugitxikoak soilik ez diote egiten negar; hontaz gizon argien bihotzak ere zinkurinka dituzu. Hortik sendagileen harako oi hu garrantzitsu hura: "bizitza labor, eginkizuna luze". Hortik Aristotel-en arrengura, gauzen izaeraz diharduela, gizon jakintsuari bat ere egoki ez zaiona: "Adinean izaera hain emankor izan da animaliekin, bost edo hamar mendetaino hedatzen da batzutan; gizonak, berriz, hainbeste eta hain gauza handietarako jaioa izanik, azkoz arinago du azkena". Aldi laburraren jabe ez, aldi luzearen galtzaile gara. Bizitza aski luzea eman zaigu, eta gauza handiak burutzeko nahikoa luze, dena egokiro erabiliz gero. Baina luxuan eta axolagabekeria joan doanean, ezin gauza onuratsutan eman gabe, azkenean azken gerta beharrak estaturik, joan doala ohartu ez eta igarora dela sentitzen dugu. Halaxe da: bizitza laborra hartu ez, gerok egiten dugu labor; ez gara bizitzaz urri, emanaz le baizik. Ondasun handiak eta errege batenak jabe txar rarengana helduz gero, behingoan galtzen dira; handiegia barik, ordea, jagole onari eman eta erabili ahala handiagotu egiten dira: horrelaxe, gure bizitzaldia ongi erabiltzen dakienari ondo luzea gertatzen zaio.

(iarraitzeko)

182 **GERRIPEKOAK** : "...aliamque interpretationem habere commemoras περίζωματα ... Ubi miror istum interpretem quem legisti, si Pelagianus non fuit, ex eo quod graecus ait περίζωματα vestimenta potuisse transferre". (Contra Iulianum libri sex; lib. V, cap. II, 5)
 "Quis enim doctus vel indoctus ignoret, quas perizomata contegant corporis partes?" (idem, ibidem, 7)

περίζωματα beste era batera itzuli litekeela diozu. Harritu egiten naiz, zuk irakurri duzun itzultzailak, Pelagiarrak ez bada, grekozko περίζωματα jantziak itzuli badu.
 Eta nor da, jakituna edo ez, perizomata horiek gorputzeko zeintzu atal estaltzen dituzten ez dakienik?.

183 **ATSEGINA** : "Placet tibi secta Dinomachi, honestatem voluptatemque coniungens"; quod philosophi quoque huius mundi qui honestiores videbantur, Scyllaeum bonum esse dixerunt, ex humana scilicet natura belluinaque compactum".
 ("Contra Iulianum Libri sex"; cap. XVI, 50)

Dinomako-ren sekta, zintzotasuna eta atsegina bat jotzen dituena, gogokoa duzu. Artezago ziruditen mundu hontako filosofoek Szileo deitu zioten honi, giza eta abere-izaeraz nahasia.

184 **METONIMIA** : "Quia et illi philosophi locutione tropica mihi videntur vitiosam partem animi appellasse libidinem, in qua parte est vitium quod vocatur libido sicut appellatur domus pro eis qui sunt in domo".
 ("Contra Iulianum Libri sex"; lib. VI, cap. XVIII, 53)

Esaera tropiko batez baliatu ziren, nire ustez, filosofoak irritsa animako atal makur bat zela esan zutenean; hau da, irritsa izeneko makurra atal hortan dagoela. Halaxe esan ohi da etxea, etxe-barrukoak aipatzeko.

185 **MUSIKAREN NEURRIA** : "...quod in expositione Consiliorum Tullius posuit: "Quia cum violenti adolescentes tibi arum etiam canto, ut fit, instincti, mulieris pudicae fores frangerent; admonuisse tibicinam, ut spondeum caneret, Pythagoras dicitur: quod cum illa fecisset, tarditate modorum et gravitate cantus illorum furentem petulantiam resedisse".
 ("Contra Iulianum Libri sex"; lib. V, cap. V, 22)

Tuliok bere Aholkuetan dakarrena: "Egun batez, gazte batzu, txirula-soinu gogorrez lagundurik, eta bultzaturik gertatzen ohi denez, emakume garbi baten etxeko atea aurtu beharrean hasi ziren. Orduan, esaten da Pitagoras ek agindu ziola jotzaile bati, spondeo-doinua jotzeko. Halaxe egin omen zuen; eta konpas astitsuagatik eta doinu larriagatik haien harropuzkeriaren haserrea ibitu egin zen.

"CONSILIA", Kikero-ren galdutako idazlana.

DEFINITIONES, ETYMOLOGIAE, EXPLICATIONES, E SANCTI
JERONIMI EPISTOLIS DE PROMPTAE.

29 **HOSANNA**: "In centesimo septimo decimo psalmo, ubi nos legimus: "O Domine, salvum me fac, o Domine, bene prospera; benedictus qui venit in nomine Domini", in hebraeo legitur: "anna Adonai, osianna, anna adonai, aslianna; baruch basem adonai". Quod Aquila, Symmachus, Theodotion et quinta editio, ne quid in latino mutare videamur, ita exprimunt: ὦ δὴ κύριε, σῶσον δὴ, ὦ δὴ κύριε, εὐδωσον δὴ εὐλογητός ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Sola ^{editio} sexta editio cum interpretibus septuaginta ita congruit ut, ubi ceteri posuerunt ὦ δὴ, illa scripserit ὦ. Et quia "osianna", "salvifica" sive "salvum fac" exprimitur, omnium interpretatione signatum est; nunc illud in cura est, quid sine adiectione salvandi solus "anna" sermo significare. Sciendumque, quia in hoc loco ter dicatur "anna"; et primum quidem ac secundum eisdem litteris scribitur, aleph, nun, he, tertium vero heth, nun, he. Symmachus igitur, qui in centesimo septimo decimo psalmo cum omnium interpretatione consenserat, ut nobis manifestiorem tribueret intellectum, in centesimo quinto decimo psalmo, ubi dicitur: "o Domine, libera animam meam", ita interpretatum est: "obsecro, Domine, libera animam meam". Ubi autem Septuaginta ὦ et ille "obsecro" transtulerunt, Aquila et ceteris editionibus ὦ δὴ interpretantibus, in hebraeo scribitur "anna", verum ita ut in principio aleph habeat, non heth. Ex quo animadvertimus, si ex aleph scribatur "anna", significari "obsecro", si au-

tem ex heth, esse coniunctionem sive interiectionem, quae apud Graecos ponitur μή et est in σῶσον, cuius interpretationem Latinus sermo non exprimit". ("Ad Damasum" 20, 3)

117. salmoan, guk hau irakurtzen duguna: "Ene Jauna, salba nazazu, ene Jauna, eman ongi izatea, bedeinkatua Jau-naren izenean datorrena", hebreoz honetara dakar: "Anna adonai, osianna, anna adonai, aslianna; baruch abba bass-em adonai". Eta Akilak, Symmakok, Theodotion-ek eta bost garren argitalpenak (latinezkoa ezertan aldatzen dugula irudi ez egiteko) honelaxe dakarte: "ὦ δὴ κύριε, σῶσον δὴ, ὦ δὴ κύριε, εὐδωσον δὴ εὐλογητός ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου". Seigarren argitalpena bakarrik dator bat LXX-rekin, besteek ὦ δὴ ipini zuten lekuan berak ὦ dakar idatzirik. Eta "osianna" hori, guk ezjakinez "osanna" bihurtu duguna, salba da edo salbu egin; hori ikusten da argi eta garbi denen itzulpean. Orain, berriz, arazoa da ea zer esan nahi duen "anna"-k, soilik, salbaturen gehigarririk gabe. Idaztune honetan, jakin beharra dago, hiru aldiz dator "anna". Lehenengoa eta bigarrena hizki berdinekin idazten da: aleph, nun, he eta hirugarrena: heth, nun, he. Symmakok, aldiz, 117. salmoan denen itzulpenarekin bat datorrenak, 115. ean, esangura guri argiago ipintzeko, "ene Jauna, askatu ene anima" dioen lekuan, honela itzuli zuen: "askatu, Jauna, eskatzen dizut, ene anima". Eta LXX-ek ὦ eta hark "eskatzen dizut" itzuli zutena, Akilak eta beste argitalpenek ὦ δὴ itzulitakoa, hebreoz "anna" idatzirik dago, baina hasieran aleph eta ez heth dutela. Hortik ateratzen dugu "anna" aleph-ez idazten bada, "eskatzen dizut" esan nahi duela, eta heth-ez egin ezker, lokarri-hitza edo as

peren hitza dela. Hori grekoz μή da eta σωσον-en agertzen da. Esangura hori latin hizkuntzan ez da ematen.

Alefato.

Figura	Nombres	Trascripción y pronunciación	Valor numérico
א, dilatada אַ	'Alef	אָלֶף ' (espíritu suave)	1, אָ = 1000
ב	Beth	בֵּית bh; בּ = b (34, b)	2, בּ = 2000
ג	G(u)mel	גִּימֶל gh; גּ = g (34, b)	3, גּ = 3000
ד	Dáleth	דָּלֶת dh; דּ = d (34, b)	4, דּ = 4000
ה, dilatada הַ	He'	הֵא h (h aspirada)	5
ו	Wáu (Waw)	וּ w ingl., v	6
ז	Záyin	זַיִן z	7
ח	Jeth	חֵית j	8
ט	Teth	טֵית t (t enfática y fuerte)	9
י	Yodh	יֵוד y	10
כ, final כּ	Kaf	כָּף kh (x); כּ = k (34, b)	20, f. כּ = 500
ל, dilatada לַ	Lámedh	לָמֶד l	30
מ, fin. ם, d. ם	Mem	מֵים m	40, f. ם = 600
נ, final ן	Nun	נָן n	50, f. ן = 700
ס	Sámekh	סָמֶךְ s	60
ע	'Áyin	עָיִן ' (espíritu fuerte)	70
פ, final פּ	Pe'	פָּא ph (f) (φ); פּ = p (34, b)	80, f. פּ = 800
צ, final ץ	Šádhe	שָׂדֵי s (ts, ds, s enfática)	90, f. ץ = 900
ק	Kof	קָף q (k gutural)	100
ר	Reš	רֵשׁ r	200
ש	Šin	שֵׁן s	} 300
שׁ	Šin	שׁ (sch alem., sh ingl., ch franc.)	
ת, dilatada תַ	Táu (Taw)	תָּו th (θ); תּ = t (34, b)	400

30 **ASPEREN-HITZAK** : "Ad summam, sicuti nos in lingua latina, habemus et interiectiones quasdam, ut in exultando dicamus "ua" et in admirando "papae" et in dolendo "he u" et, quando silentium volumus inperare, strictis dentibus spiritum coartamus et cogimus in sonandum "st", ita et hebraei inter reliquas proprietates linguae suae habent interiectionem ut, quando volunt Dominum deprecari, ponant verbum petentis affectu et dicant "anna Domine", quod Septuaginta dixerunt "o Domine". "Osi" ergo "salvifica" interpretatur, "anna" interiectio deprecantis est. Si ex his duobus velis compositum verbum facere, dices "osianna" sive, ut nos loquimur, "osanna" media vocali littera elisa, sicuti facere solemus in versibus quando "mene incepto desistere victam" scandimus "men incepto". Aleph quippe, littera prima verbi sequentis, extremam prioris verbi inveniens exclusit. Quapropter, ut ad quaestionis originem revertamur, ubi nos legimus in Latino: "o Domine, salvum fac, o Domine, bene conplace; benedictus qui venit in nomine Domini", iuxta hebraeum sensum legere possumus: "obsecro, Domine, Salvum fac; obsecro, Domine, prosperare, obsecro; benedictus qui venit in nomine Domini". "Salvum", autem "fac" dicitur, ut subaudiamus "populum tuum Israhel" sive generaliter "mundum". Denique Matheus qui evangelium hebraeo sermone conscripsit ita posuit: osianna barrama, id est "osanna in excelsis", quod salvatore nascente salus in caelum usque, id est etiam ad excelsa, pervenerit pace facta non solum in terra sed et in caelo".

(Ad Damasum, 20, 5)

Hitz batez, guk latinez asperen hitz batzu ditugunez, esaterako, pozean "ua" diogunean, harriduran "papae" eta oinazean "heu", eta isiltzeko agintzen dugunean, haginak estaturik, arnasa estutu egiten dugu eta "st" hotsa ateratzen dugu. Era berean hebreoek beren hizkuntzaren berezitasunen artean asperen hitza badute eta Jauna otoi ztu nahi dutenean, eskatzen duenaren bihotzondoa adierazteko hitza ipintzen dute, esanez: "anna Domine", Septuagintek "o Domine" dakartena. "osi", beraz, "salba" da; "anna" otoilariaren asperen hitza. Hitz biotatik elkartua atera nahi izanez gero, "osianna" esanen duzu, edo guk esaten dugun moduan "osanna", barruko bokalea isildurik. Holaxe egiten dugu harako bertsoetan: "Mene incepto desistere victam", "men incepto" neurtzen dugunean. Aleph, hurrengo berbaren lehenengo hizkiak, aurrekoaren azkenengoarekin jotzean, galdu eraztendu. Hortaz, gure arira itzuli eta Latinezkoan hauxe irakurtzean: "O Jauna, salba nazazu; o Jauna, erruki nitaz, bihotzbera; bedeinkatua Jainaren izenean datorrena", hebreoaren zentzunaren arauera hola irakur genezake: "arren, Jauna, salba gaitzazu; arren, Jauna, eman ongi izatea, arren, bedeinkatua Jainaren izenean datorrena". "Salba" hortan "Israelgo zeure Herria" ulertu behar dugu, edo orokorki "mundua". Azkenik, Mateo-k, ebangelioa hebreoz idatzi bait zuen, honela ipini zuen: "osianna barramā", hau da, "osanna goienetan", salbatzailea jaiotzean osasuna zeruraino heldu bait zen, hau da, goienetara ere bai, bakea lurrean ez ezik zeruan ere bai egin zen eta.

31 **ESKUARTEAK** : "Qui divisit eis substantiam". Significantius in Graeco legitur διέτελεν αὐτοῖς τὸν βίον, id est, dedit liberum arbitrium, dedit mentis propriae voluntatem...".

("Ad Damasum", 21, 6)

"Eta hark ondasunak banandu zizkien". Grekoz zehatzago, διέτελεν αὐτοῖς τὸν βίον, hau da, biziera, aukera-ahalmena, beren gogo-nahiak.

32 **NAID** : "Et Cain egressus a facie Dei habitavit in terra Naid, quod interpretatur "fluctuatio".

("Ad Damasum", 21, 8)

Eta Kain Jaungoikoaren aurpegitik urrunduz Naid lurraldean bizi izan zen; Naid hori "gorabehera" itzultzen da

33 **BABEL** : "Et vocatus est locus ille Babel, id est, "confusio".

("Ad Damasum", 21, 8)

Eta leku hari Babel zeritzan, hau da "nahaspila".

34 **DEABRUA** : "...id est diabolo, rectori tenebrarum istarum, quem nunc inimicum hominem, nunc iudicem iniquitatis, nunc draconem, nunc satan, nunc malleum, nunc perdicem nunc Belial, nunc rugientem leonem, nunc Leviathan, nunc tenninim et multis aliis vocabulis scriptura cognominat".

("Ad Damasum", 21, 11)

Hau da, deabrua, hemengo ilunpeen zuzendaria, Bibliak gizon etsaia, edo gaiztakeriaren epailea, edo dragoia, edo satan, edo mailua, eperra, edo Belial deitzen diona, edolehoi orroatsua, edo Leviathan, edo tenninim edo beste hainbeste izen ematen diona.

DE PERSECUTIONE VASCONUM

I

Omnibus historiae studiosis notum est perpauca vascones de se ipsis scripsisse. Ut ait philosophus Unamuno, Homerus illis defuit, qui eorum res gestas narraret. Quapropter saepe difficilius fit ut eorum historia satis explicetur.

Recentibus autem temporibus multi operam dedere ut hodierna documenta in lucem proferantur; praecipue ea quae ad bellum civile Hispanorum pertinent; quaeque post hoc bellum civile contigere in lucem prodere multi adhuc conantur.

Ego vero iuvenis et pauper cum sim, nequeo multa vobis vere historiae utilia referre. Attamen, propter causam vasconum multa passus sum. Quae omnia hisce libellis EXCERPTA nuncupatis narrare intendam. Perque ea quae mihi nuper contigerunt, quippe quae non propter me sed propter causam vasconum ita facta sunt, meam vitam ab omnibus calumniis et opprobriis vindicare volo, dum EUSKAL HERRIA patriae vasconum iustitiam quaero, per Domini misericordiam.

Etenim bene ille scit me suam gloriam et laudem tantummodo quaerere. Qua de causa, si prius tacui, XX eximii sacerdotis consilio edoctus, hodie omnia patefacere mallo.

Da mihi, Domine, tuam lucem ex alto ut per omnia ea quae hic et nunc conscripsero, soli tuo nomini honor et decus tribuatur.

In Gernika, in die Resurrectionis Domini, patriae vasconum diem celebrantes, anno MCMLXXXIX, ut omnes in veram aeternamque Patriam, te Duce, perducamur tuaque luce fruamur, fac nos per huius mundi patriam caelestem illam Hierusalem semper petere, ne dum per terrena pergimus caelestium obliviscamur, quia etsi *durus est sermo hincidem* solus verus: "Si enim consurrexistis cum Christo quae sursum quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quae sursum sunt sapite, non quae super terram". (Paul. Ad Col. 3, 1-2)